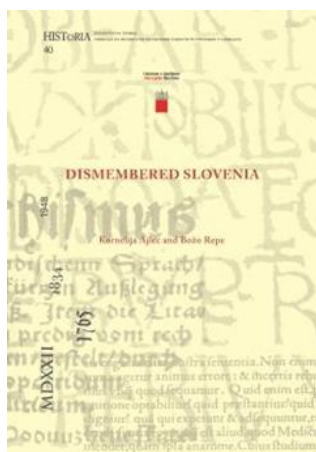

File din istoria Sloveniei

Kornelija Ajlec, Božo Repe, *Dismembered Slovenia*, Založba Univerze v Ljubljani, 2023, 179 p.

Monografia *Dismembered Slovenia*, semnată de profesorii Kornelija Ajlec și Božo Repe, de la Departamentul de Istorie al Universității din Ljubljana, a fost elaborată în cadrul proiectului național de cercetare „Faceți această țară germană ... italiană ... maghiară ... croată! Rolul frontierelor de ocupație în politica de deznaționalizare și în viața populației slovene”, finanțat de Agenția Slovenă pentru Cercetare.

În prefața lucrării autorii aduc precizări importante privind locul monografiei în cadrul istoriografiei slovene, etapele desfășurării cercetării, diseminarea procedurilor și rezultatelor în rândul specialiștilor și al publicului larg. Reținem în primul rând

noutatea temei și a demersului (în cadrul unei bibliografii abundente, care a vizat cu precădere negocierile și deciziile diplomatice), precum și efortul studierii surselor conexe, dispersate în diverse instituții: Institutul de Istorie Militară din Belgrad, care păstrează și multe microfilme valoroase din arhive străine, în special germane, arhivele naționale ale fostelor state ocupante și, îndeosebi, cele de la Berlin, arhivele slovene etc. Potrivit autorilor, proiectul reprezintă o cercetare de pionierat în așa-numita istorie publică din Slovenia, aceștia apreciind că lucrarea „oferă o perspectivă realistă asupra efortului enorm și energiei necesare pentru supraviețuirea și rezistența slovenilor.” (p. 14)

În capitolul *Borders in the Past, Borders in the Present*, autorii urmăresc istoricul conceptului de frontieră, începând cu civilizațiile antice și până în perioada modernă. Principiile statelor naționale delimitate teritorial s-au format de-a lungul secolului al XIX-lea și s-au maturizat odată cu Primul Război Mondial, evenimentul de cotitură care a desființat vechile imperii europene. (p. 17) Cei doi istorici analizează pe larg reorganizarea radicală a Europei și a altor părți ale lumii, decisă la Conferința de Pace de la Paris din 1919. În urma prăbușirii a patru imperii, a existat un mare interes pentru fostele lor teritorii

și pentru chestiunile teritoriale, în general. Autorii punctează că această conferință a fost marcată de „confuzie și improvizație, din cauza lipsei unei agende și a unei proceduri clare” și a reprezentat „un amestec de comerț, presiuni, șantaj (de exemplu, teza italiană despre o «victorie mutilată», deoarece se temeau că Tratatul de la Londra nu va fi realizat), lobby și utilizare aleatorie a criteriilor pentru stabilirea frontierelor (geografice, geostrategice, legate de transport, etnice, cu plebiscite în unele locuri, decizii arbitrare în altele etc.). Ignoranța participanților a fost agravată de cunoștințele lor slabe de geografie, despre disputele teritoriale și acele națiuni a căror soartă era decisă.” (p. 18) Alte idei importante pentru cercetarea în discuție, argumentate convingător, sunt următoarele: Decizia dezintegrării Austro-Ungariei a fost luată doar în etapele finale ale războiului, învingătorii nefiind pregătiți pentru consecințe. Învingătorii au considerat –atunci când era în beneficiul altora, cum ar fi italienii – că slovenii și națiunile similare, care făceau parte din imperiile beligerante, erau învinși. Milioane de oameni de alte naționalități au ajuns să trăiască în state nou formate, mulți dintre aceștia – inclusiv sloveni – fiind împărțiți între mai multe state.

Capitolul *Slovenes and the Borders up to World War II* prezintă informații referitoare la formațiunile statale din care a făcut parte de-a lungul istoriei actualul teritoriu sloven, la Carantania (primul stat sloven, în concepția mitică a slovenilor),

parte a marelui Regat Franc al lui Carol cel Mare la începutul secolelor al VIII-lea și al IX-lea, la stăpânirea bavareză, germană sau parțial maghiară până când cea mai mare parte a slovenilor a ajuns sub habsburgi, iar marginea vestică a teritoriului sloven a intrat sub stăpânire venețiană la mijlocul secolului al XV-lea și, ulterior, sub Italia. Sub habsburgi, în Evul Mediu, au apărut așa-numitele teritorii istorice, care definesc identitatea regională a slovenilor până în prezent: „Această identitate este exprimată, printre altele, prin diferite dialecte, obiceiuri și cutume care sunt rezultatul unor influențe culturale diferite. În ciuda formării treptate a slovenilor ca o națiune unică, granițele regionale rămân prezente în conștiința slovenă.” (p. 25) Stăpânirea habsburgică asupra părții centrale a teritoriului sloven a fost întreruptă timp de patru ani prin înființarea Provinciilor Ilirice (1809–1813) de către Napoleon, o unitate administrativă care cuprindea întregul Litoral Sloven, Carintia de Vest și Carniola (ținutul central sloven, singurul cu o majoritate slovenă). Francezii au permis utilizarea limbii slovene și au creat o universitate care a fost desființată după revenirea stăpânirii austriece. Totodată, autorii punctează o realitate istorică specifică – „Trăind în imperii mari, granițele erau ceva străin slovenilor până în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Cu toate acestea, situația s-a schimbat semnificativ în istoria mai recentă, când frontierele și schimbările rapide ale acestora au devenit parte integrantă

din viața slovenului de rând.” (p. 30-32)– și faptul că teritoriul etnic sloven a cunoscut cinci modificări semnificative ale granițelor din 1918 până în prezent.

Cei doi istorici atrag atenția asupra faptului că: „Pentru Slovenia, la fel ca pentru multe alte națiuni, Primul Război Mondial a fost un moment de cotitură în ceea ce privește frontierele. La sfârșitul Primului Război Mondial, marile puteri și-au declarat poziția față de sloveni pentru prima dată în istorie [...]. Sfârșitul Primului Război Mondial a însemnat intrarea slovenilor pe arena internațională, deși acest lucru nu s-a încheiat bine pentru ei. Marile țări care au decis soarta slovenilor, fie direct, fie indirect, nu erau deosebit de familiarizate cu aceștia înainte de Primul Război Mondial.” (p. 33) De exemplu, rapoartele întocmite de ambasada Franței la Viena, consulatul din Trieste și reprezentanții francezi în Comisia Plebiscitului indică faptul că slovenii erau recunoscuți ca o națiune separată în cercuri restrânse, că limba slovenă și numele de familie slave s-au păstrat în mare parte cu ajutorul clerului, care a jucat un rol decisiv în Carintia și Slovenia, dar și la Belgrad, unde Anton Korošec era reprezentantul lor în guvern. Cu toate acestea, rapoartele franceze îi calificau pe sloveni drept „o națiune de țărani”, iar pe germani „o națiune conducătoare, mai evoluată din punct de vedere cultural și economic.” (p. 34) Francezii au pus presiuni asupra acestora să semneze Tratatul de la Rapallo, ceea ce a fost

în detrimentul slovenilor, iar britanicii au estimat că slovenilor le lipsea forța internă pentru a obține o poziție autonomă și cu atât mai puțin propriul stat, prin urmare nu au văzut obstacole în calea realizării Pactului de la Londra, chiar și după formarea statului iugoslav. Când privește poziția președintelui american Woodrow Wilson, acesta s-a bazat pe grupul The Inquiry, care „nu cunoștea aproape nimic despre sloveni ca națiuni «non-istorică» [...] După ce au aflat câteva date despre sloveni, americanii erau convinși că nu făceau altceva decât să se plângă și nu erau dispuși să facă nimic din proprie inițiativă.” (p. 35) În acest context, sunt menționate replica rostită în timpul uneia dintre cele două întâlniri ale lui Wilson cu delegația slovenă din 5 iunie 1919 la Paris – „Ne eliberați și în același timp ne tăiați în bucăți mici” – și cea a fostului prim-ministru sloven, Janko Brejc, șeful guvernului format după dezintegrarea Austro-Ungariei, care i s-a adresat acestuia cu salutul „Ave Wilson, Sloveni morituri te salutănt” (‘Ave, Wilson, te salută slovenii pe moarte’).

În lumina celor prezentate anterior, cei doi istorici apreciază că: „Soarta slovenilor după Primul Război Mondial a fost astfel decisă în cadrul unor acorduri internaționale (secrete), al unor înțelegeri încheiate la Conferința de Pace de la Paris, al îndoielilor cu privire la vitalitatea națională slovenă și al prejudecăților. Drept urmare, slovenii au fost împărțiți în patru state, dintre care doar unul le-a permis consolidarea națio-

nală, și anume Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor sau Regatul Iugoslaviei. [...] Slovenii s-au confruntat astfel cu o nouă realitate – trăiau în patru state cu sisteme politice diferite, toate bazate pe fundamente autoritare și cu o atitudine nefavorabilă față de sloveni în contextul național.” (p. 37)

În continuare este detaliată situația pe care au traversat-o slovenii ca urmare a acestei dezmembrări teritoriale. Mai mult de o treime dintre sloveni au rămas în afara teritoriului-mamă. Slovenia a pierdut Trieste, cel mai semnificativ centru industrial, accesul la mare și aproximativ 57.000 de sloveni care locuiau acolo. În perioada interbelică, slovenii din zona Litoralului au fost supuși unei italianizări planificate, violenței fasciste și precarității economice, ceea ce a determinat emigrarea a aproximativ 100.000 de persoane, cea mai mare parte în Iugoslavia (în jur de 70.000) și America de Sud. Cei rămași au reușit să-și păstreze organizațiile culturale, identitatea lingvistică și culturală și au fost primii din Europa care au opus rezistență fascismului. Slovenii din Austria au fost oficial protejați de prevederile Tratatului de la Saint-Germain referitoare la minorități, pe care autoritățile austriece nu le-au respectat integral, urmărind și eșuând totodată în încercarea de eliminare și germanizare a slovenilor din Carintia, inițiată de naziști în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Integrarea, după Primul Război Mondial, a regiunii Prekmurje, cea mai estică parte a

teritoriului sloven, a fost o realizare notabilă, realizată în ciuda lipsei de conștientizare a faptului că populația de acolo făcea parte din națiunea slovenă. Regiunea Rába, populată de sloveni, a devenit parte a Ungariei și, conform teoriei Vend, slovenii care locuiau acolo au fost supuși încercărilor de maghiarizare, dar cu ajutorul Bisericii, în principal, limba slovenă s-a păstrat în această regiune.

La 12 noiembrie 1920, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor și Regatul Italiei au semnat un acord în orașul italian Rapallo, prin care a fost definită așa-numita frontieră Rapallo între aceste două state. Aceasta măsura 289 km în lungime, intra în profunzimea teritoriului etnic sloven (omogen din punct de vedere etnic timp de secole) fragmentându-l. Noua graniță a provocat numeroase traume și a schimbat brutal modelele tradiționale de migrație, agricultură, comerț, contacte și nevoi diverse. Zone aflate departe de mare, care în perioada Austro-Ungariei făceau parte din teritoriile istorice situate în interiorul Sloveniei moderne, au devenit în felul acesta parte a definiției geografice „Primorska” (‘Litoral’, în slovenă) inclusiv în percepția slovenilor. Deși, după cel de-Al Doilea Război Mondial, cea mai mare parte a acestui teritoriu a revenit Sloveniei, datorită războiului de eliberare națională, afilierea sa geografică și culturală cu „Primorska” a rămas, iar cele două decenii de ocupație italiană și-au lăsat amprenta asupra arhitecturii, obiceiurilor, dietei și mentalității localni-

cilor. În urma introducerii frontierei Rapallo, a fost construită o vastă infrastructură de apărare: așa-numita Linie Rupnik, pe partea iugoslavă (numită după generalul Leon Rupnik, care a fost responsabil de construcția sa), și, respectiv, așa-numitul Zid Alpin, pe partea italiană. Infrastructura respectivă a lăsat o amprentă permanentă asupra peisajului și a oamenilor care locuiau acolo: viața în zonele anterior închise și îndepărtate s-a îmbunătățit, atât datorită acesteia, cât și prin practicarea contrabandei, iar sosirea străinilor din alte părți ale Sloveniei, Iugoslaviei și Italiei a avut un impact semnificativ asupra relațiilor populației, îndeosebi a celor sentimentale, a căsătoriilor și a nașterilor. O parte din frontiera de la Rapallo a devenit granița germano-italiană în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar o alta a fost transformată în graniță internă a Italiei, deși provincia Ljubljana era ocupată și făcea parte din Regatul Italiei.

Carintia a fost martora unor conflicte severe între forțele slovene și austriece de la sfârșitul războiului până la sfârșitul primăverii anului 1919. În urma dezintegrării Austro-Ungariei, populația sa sud-slavă a proclamat un stat interimar de o lună –Statul Slovenilor, Croaților și Sârbilor–, cu capitala la Zagreb, care a fost unit cu Serbia la 1 decembrie 1918. Marile Puteri, nemulțumite de faptul că partea iugoslavă s-a angajat în operațiuni militare în perioada în care granița urma să fie definită la Conferința de Pace de la Paris, au ajuns la soluția organizării unui plebiscit în

regiune. Autoritățile provinciale din Carintia au investit sume mari de bani în propagandă, evidențiind atașamentul tradițional față de Austria, amenințarea războiului iminent al Italiei cu Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, serviciul militar obligatoriu în slujba regelui ortodox sârb și tulburările de la granițele noului stat balcanic, în contrast cu natura democratică a republicii austriece și diverse avantaje economice. Propaganda iugoslavă s-a concentrat în principal asupra conștiinței naționale, ignorând motivele politice, sociale și economice ale votului. La Plebiscitul din 10 octombrie 1920 s-au prezentat 95,75% dintre cetățenii cu drept de vot: 22.025 de persoane, adică 59,04% dintre alegători, au votat pentru Austria, iar 15.279 (40,96%) pentru integrarea în Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor. Istoricii subliniază răsunetul acestei pierderi în rândul poporului sloven: „Slovenii au fost profund afectați de pierderea Carintiei, populată de sloveni, deoarece o considerau leagănul slovenismului (așa cum sârbii consideră Kosovo), în special datorită concepției mitice conform căreia Carantania, care avea sediul în Carintia și unde erau numiți prinții carantanieni, a fost primul stat sloven.” (p. 43)

În urma unor lungi dezbateri, Bad Radkersburg a fost cedat Austriei, Maribor și Stiria au devenit parte din Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, iar cererile italienilor privind Jesenice, Bled și Bohinj au fost respinse. Prekmurje, regiunea cea mai estică a teritoriului sloven și parte a

jumătății maghiare a monarhiei, mixtă din punct de vedere național, dar cu o populație majoritară slovenă, a fost ocupată în 1919 de armata Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor, trimisă în zonă de Antanta, devenind ulterior parte a Iugoslaviei. Cea mai nordică parte a teritoriului populat de sloveni, Szentgotthárd (în slovenă, Monošter), care constituia împreună cu Prekmurje provincia Marca Slovenă (în slovenă Slovenska krajina sau Slovenska okroglina), a devenit parte a Ungariei.

În capitolul *European Borders on the Eve of World War II*, autorii monografiei aduc argumente în favoarea ideii că frontierele, în special cele definite la Conferința de Pace de la Paris, au jucat un rol cheie în formarea motivelor izbucnirii celui de-Al Doilea Război Mondial, care ar putea fi numit un război pentru frontiere. Apoi prezintă detaliat și elocvent politicile iredentiste, revizioniste și naționaliste ale statelor învinse, îndeosebi cele ale Germaniei și Ungariei, care au considerat pierderile teritoriale și negarea dreptului la unificare cu Austria drept o mare nedreptate comisă de statele victorioase. Așa cum indică cei doi istorici, „învingătorii Primului Război Mondial nu au fost nici ei imuni la tentațiile iredentismului” (p. 49). La Conferința de Pace de la Paris, Italia s-a străduit pentru o realizare completă a Tratatului din 1915 de la Londra. În urma unei propuneri înaintate la Conferința de Pace de la Paris, ca orașul Rijeka să devină parte a Regatului Sârbilor, Croaților și Slovenilor,

2.000 de legionari, în frunte cu Gabriele D’Annunzio, au mășăluit în oraș pe 12 septembrie 1919, ocupându-l și forțând trupele americane, britanice și franceze să plece. În atmosfera tensionată a acestei ocupații care a durat aproape un an, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor și Italia au semnat Tratatul de la Rapallo, Italia obținând Trieste, Gorizia, Istria și o parte din Carniola. Rijeka a devenit un stat independent până la anexarea de către Italia fascistă, condusă de Mussolini și pe baza Tratatului de la Roma. Autorii reiterează ideea că, deși italienii nu constituiau majoritatea populației din aceste zone, teritoriile anexate au fost supuse asimilării forțate, cu încercări constante ale Italiei de a-și extinde atât drepturile, cât și teritoriile. (p. 49)

În preambulul capitolului *The Occupation of Yugoslavia and the Outline of Occupation Borders* se arată că, inițial, Iugoslavia nu a jucat un rol semnificativ în obiectivele militare ale lui Hitler. Deși teritoriile Sloveniei, Croației și Voivodinei au fost sub stăpânire habsburgică o lungă perioadă de timp, Hitler nu a exploatat acest fapt istoric în măsura în care a făcut-o în alte părți ale Europei de Est. Iugoslavia era al doilea stat cel mai bogat în resurse naturale din Balcani, după România, iar amploarea tot mai mare a războiului însemna că Germania trebuia să își asigure cât mai multe materii prime. Prin urmare, Hitler a fost reticent în a trasa granițele din Iugoslavia din motive strategice, în ciuda argumentului repetat al Italiei că Mediterana îi

aparține și se întinde până la bazinul Dunării. În aprilie 1939 Italia a ocupat Albania și a dorit să repete această încercare în Iugoslavia, dar a eșuat.

Înfuriat de nesiguranța și de politica șovăielnică a Iugoslaviei, Hitler i-a declarat pe sârbi și sloveni ca fiind în mod tradițional antigermani și a decis să atace Iugoslavia împreună cu aliații săi. Atacul asupra Iugoslaviei a început în primele ore ale zilei de 6 aprilie 1941. Regele și guvernul au părăsit țara, iar pe 17 aprilie reprezentanții Înalțului Comandament al Armatei Iugoslave au semnat o capitulare necondiționată. Cea mai mare parte a armatei iugoslave a fost capturată, iar țara dezmembrată. Statele agresoare au pledat pentru situația de *debellatio* a Iugoslaviei, în conformitate cu poziția lui Hitler exprimată la 27 aprilie 1941, care a susținut că Iugoslavia trebuie distrusă ca stat. Procedând astfel, statele agresoare au justificat anexarea completă sau planificată a unor părți din teritoriul iugoslav (sloven). (p. 59-60)

Cu toate că situația de *debellatio* nu a fost recunoscută de Marea Britanie (și, ulterior, de coaliția antifascistă) sau de Guvernul iugoslav în exil, ea a fost recunoscută de principalul partid sloven la acea vreme, Partidul Popular Sloven (SLS), condus de Anton Korošec. Previziunea că Iugoslavia se va dezintegra și căderea Parisului în mâinile naziștilor în iunie 1940 l-au determinat pe Korošec să caute o soluție într-un protectorat german și să ducă la îndeplinire o politică germanofilă: „El a cerut un guvern pro-german și a ple-

dat pentru arianizarea Iugoslaviei; ca ministru, s-a proclamat naționalist și socialist (urmând astfel o formă de național-socialism modelată după exemplul german), a urmărit politici evidente antisemite, a pledat pentru corporatism fascist, antiliberalism, anticomunism și s-a asociat cu mișcarea de extremă dreaptă (mișcarea fascistă a Serbiei Mari, condusă de Ljotić).” (p. 60) Korošec și tabăra catolică au considerat Germania nazistă drept o apărare împotriva comunismului și a Uniunii Sovietice. Totodată, Korošec și-a dat seama că, cu ajutorul susținătorilor lui Ljotić, Nedić și Frank (Ustașa), Iugoslavia putea introduce o ordine socială modelată după nazism, în care Biserica n-ar fi avut de suferit. Fran Kulovec, care i-a succedat și i-a urmat politica, era mai favorabil să coopereze cu Partidul Țărănesc Croat și cu Vladko Maček, care dorea o Iugoslavie dualistă, în care slovenii să fie subordonați croaților. Când a devenit clar că germanii intenționau să înființeze Statul Independent al Croației (Neodvisna država Hrvatska – NDH), liderii Partidului Popular Sloven și-au dat seama că vor putea să înființeze un stat sloven cu sprijin nazist. Chiar înainte de atacul asupra Iugoslaviei, Kulovec și Krek hotărâseră să urmeze exemplul croat, considerând că războiul era iminent și va aduce sfârșitul Iugoslaviei. Dezamăgiți și conștienți de faptul că Slovenia va fi dezmembrată, politicienii burghezi s-au îndreptat către Italia. Inițial Mussolini le-a promis un protectorat și, în cele din urmă, a anexat Provin-

cia Ljubljana, acțiune întâmpinată călduros de politicienii și presa slovenă. Istoricii sintetizează astfel situația: „Nu a fost dificil pentru forțele de ocupație să împartă Slovenia, fiindcă nimeni nu a luptat [...]. Prin urmare, împărțirea s-a realizat, cel puțin în ceea ce-i privește pe sloveni, fără probleme.” (p. 64)

În capitolul *Outlining the Occupation Borders in Slovenia* autorii prezintă politicile statelor ocupante și noile frontiere. Zona ocupată de germani a fost împărțită în două unități administrative – Stiria Inferioară și Gorenjska cu Valea Meža, inițial cu sediul central în Maribor și, respectiv, Bled, ulterior transferate la Klagenfurt și Graz – și s-au aplicat legile rasiale germane, ceea ce echivala cu eradicarea națiunii slovene. Datorită dezvoltării mișcării de rezistență, integrarea preconizată nu a avut loc. Maghiarii au urmat propria politică de iredentism și de restaurare a Ungariei Mari: Prekmurje a fost împărțită în două județe istorice – județul Vas și județul Zala –, așa cum se întâmplase sub stăpânirea Austro-Ungariei. Statul Independent al Croației a urmat ideile nefondate, naționaliste, pancroate formulate la începutul secolului al XVIII-lea de Pavao Ritter Vitezović, care a echivalat croații cu slovenii și ambele națiuni cu vechii iliri, idei reluate un secol și jumătate mai târziu de Ante Starčević, în perioada mișcării ilirice, și adoptate apoi de Ustașa. Înainte de război, Ustașa trasase granițele Croației Mari în lanțul muntos Triglav, dar, în realitate, doar cinci

sate din regiunea Posavje – cuprinzând o suprafață de aproximativ 20 km² populată de aproximativ 800 de persoane – și alte câteva mici teritorii din Štajerska și Dolenjska au devenit parte a Croației.

Ocuparea teritoriului etnic sloven în 1941 și crearea noilor frontiere a fost însoțită de violențele din timpul războiului, deportări și evadări dintr-o zonă de ocupație în alta. Granițele au dus la numeroase traume și au rupt tiparele tradiționale de migrație, agricultură și comerț. Cei doi istorici evidențiază faptul că frontierele au implicat adoptarea unor politici care vizau asimilarea populației locale în conformitate cu principiile noilor formațiuni statale și prezintă statistic etnocidul și genocidul regimurilor de ocupație: „58.522 de sloveni au fost duși în lagăre de concentrare germane și italiene, 688 în lagăre maghiare și aproximativ 400 în lagăre croate. Aproape 20.000 de persoane au fost reținute sau supuse muncii forțate, iar aproximativ 80.000 au fost închise. Cinci sute șaptezeci și unu de evrei din Prekmurje au fost deportați, majoritatea fiind uciși în lagărul de concentrare de la Auschwitz. Germanii intenționau să expulzeze între 220.000 și 260.000 de sloveni, dar au reușit să expulzeze doar aproximativ 63.000 de persoane. Circa 17.000 de persoane au reușit să scape peste granița germano-italiană în zona de ocupație italiană. Unele dintre cele 10.000 de persoane care au fost expulzate din zona de ocupație germană către Statul Independent al Croației au reușit, de asemenea, să

scape sau să intre legal în zona de ocupație italiană. Aproximativ 17.000 de germani din Gottschee au fost relocați din zona de ocupație italiană în teritoriile slovene părăsite de-a lungul frontierei cu Croația.” (p. 71)

Capitolul *Diplomatic Decisions about the Borders* demonstrează faptul că împărțirea propriu-zisă a teritoriilor a fost realizată în conformitate cu Directiva privind împărțirea Iugoslaviei, redactată la 12 aprilie 1941 la Mönichkirchen, iar aliații Germaniei nu au avut prea multe de spus în această privință. Hitler a definit teritoriile care erau supuse anexării; aceste zone fuseseră anterior părți din Stiria, Carintia, Carniola Superioară sau Gorenjska de astăzi. În urma discuțiilor cu Italia, care avea pretenții teritoriale mari, inclusiv anexarea întregii Croații, Hitler a decis să recunoască Statul Independent al Croației, condus de Ante Pavelić.

În următoarele șapte capitole – *The Border between Germany and Italy*, *The Operational Zone of the Adriatic Littoral*, *The Border between Germany and the NDH – the Reich's Southern Border*, *The Border between Italy and the NDH*, *The Border between Germany and Hungary*, *The Border between Hungary and the NDH*, *Tripoints* –, autorii descriu acapararea militară a teritoriului, marcarea zonei de ocupație pe teren, conflictele ocazionale între ocupanți, examinează stabilirea granițelor (fie pe baza activității comisiilor de frontieră, fie – acolo unde nu exista o comisie – pe baza deciziilor arbitrar ale comandanților

și oficialilor militari locali), analizează metodele de fortificare a noilor granițe, evidențiază trăsăturile comune și diferențele dintre regimurile individuale de ocupație a frontierelor. În privința acestui ultim aspect, atrage atenția în mod special politica fasciștilor croați. Înainte de război, ambiția ustașilor era să integreze întreaga Slovenie în Croația Mare. Violența aplicată de ustași asupra populației slovene din teritoriul sloven ocupat a fost atât de mare, încât acțiunile lor brutale au rămas vii în amintirea populației locale până în ziua de azi. Potrivit celor doi istorici, „Aproape 400 de sloveni au fost deportați la Jasenovac, dintre care peste 70% nu au supraviețuit. Italienii nu au reușit să protejeze granița, iar trupele ustașe au intrat pe teritoriul sloven și au comis numeroase crime în zonă și, odată cu sfârșitul războiului care se apropia, în zonele aflate în drum spre retragerea lor în Austria. Cel puțin 823 de sloveni au fost uciși de trupele NDH. [...] O distincție clară poate fi detectată în mărturiile martorilor oculari ai populației locale atunci când se discută despre italieni și ustași. [...] nu s-a auzit niciun cuvânt pozitiv despre ustași în zeci de interviuri. Mai mult, conform mărturiilor, chiar și germanii au apărut populația locală de ustași după capitularea Italiei.” (p. 112-114)

În capitolul *Slovenia – A Concentration Camp*, cei doi istorici argumentează cu numeroase exemple ideea potrivit căreia, în urma împărțirii teritoriului său ocupat, Slovenia semăna cu un mare lagăr de concen-

trare, ale cărui granițe erau înconjurate cu sârmă ghimpată, buncăre, câmpuri minate și turnuri de veghe. Toate acestea au generat restricții de mișcare și contacte între indivizi, familii și comunități și o stare constantă de frică.

În anexă este prezentat un raport privind curățarea fâșiei de frontieră din Carniola Superioară, care includea, între altele, măsurile luate de germani pentru asigurarea controlului optim al frontierei, sarcinile îndeplinite de poliția de stat și de securitate, activitățile de relocare a locuitorilor în fermele confiscate din Carniola Superioară, ori la rudele lor din Provincia italiană Ljubljana și din Gorizia, demolarea proprietăților vacante, referiri la evaluarea politică și rasială, în urma căreia „doar familiile compatibile din punct de vedere național, politic și economic au avut voie să rămână pe moșiile lor” (p. 150).

Argumentele istoricilor sunt coroborate meticulos cu trimiteri bibliografice, hărți referitoare la situația politică și administrativă a teritoriului etnic sloven în diverse epoci și perioade istorice, situația Plebiscitului din Carintia din 1920, împărțirea

Iugoslaviei și a teritoriului sloven, rapoarte diplomatice, Proclamația ustașă a anexării Medimurje, Štrigova și Razkrižje de către Statul Independent al Croației, imagini-document cu slovenii expulzați în Bjelovar (Croația) ori ale lagărului de concentrare Szárvár, instantanee ale contrabandei cu mărfuri la granițe, cronici școlare care descriu poziția școlilor și viața populației în timpul ocupației, fotografii ale diverselor puncte de frontieră, borne de hotar, turnuri de veghe etc. La finalul lucrării regăsim o bibliografie substanțială și un binevenit index al numelor.

Monografia *Dismembered Slovenia* reprezintă o cercetare absolut necesară, solidă și convingătoare referitoare la cea mai dificilă perioadă din istoria modernă a Sloveniei, cea a ocupației fasciste și naziste din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, iar sintezele și rezultatele acesteia interesează deopotrivă istoricii, cercetătorii din alte domenii umaniste preocupați de realitățile slovene ale timpului și publicul larg.

Sergiu LOZINSCHI